והא מן מאכל נדר אמר רשב"ל באומר הנאת מאכלך עלי [א]אימא שלא ילעוס חיטין ויתן על מכתו אמר רבא [ב]באומר הנאה המביאה לידי מאכלך עלי אמר רב פפא [ג]שק להביא פירות וחמור להביא עליו פירות ואפי' צנא בעלמא הנאה המביאה לידי מאכל הוא [ד]בעי רב פפא סוס לרכוב עליו וטבעת ליראות בה מהו מיפסק ומיזל בארעיה מאי תא שמע אבל משאיל לו חלוק וטלית נזמים וטבעות היכי דמי אילימא שלא ליראות בהן צריכא למימר אלא לאו אפילו ליראות בהן וקתני משאילו לא לעולם שלא ליראות ואיידי דקתני רישא לא ישאילנו תנא סיפא משאילו:

מתני' [ה]וכל דבר שאין עושין בו אוכל נפש מקום שמשכירין כיוצא בהן אסור:

גמ' מכלל דרישא אף על פי שאין משכירין מאן תנא [א)]אמר רב אדא בר אהבה ר' אליעזר היא:

מתני' [ב) ו]המודר הנאה מחבירו שוקל לו את שקלו ופורע את חובו ומחזיר לו את אבידתו מקום שנוטלין עליה שכר תפול הנאה להקדש:

גמ' אלמא [ג) ז]אברוחי ארי בעלמא הוא ושרי מאן תנא [ד) ח]אמר רב הושעיא זו

דברי

רש"י

והא מן מאכל עצמו נדר. ואמאי אסור להשאילו נפה והני לאו מאכל נינהו: **הנאת מאכלך עלי.** יהא אסור: **ואימא.** מאי הנאת מאכלך שלא ילעוס חיטין שלו ויתן על גבי מכתו והיינו נמי הנאת מאכלך ואכתי אמאי לא ישאילנו נפה וכברה: **המביאה לידי מאכלך עלי.** ונפה וכברה מביא מאכלו למאכל ולהכי לא ישאילנו לו: **אפי' שק וכו' ואפי' צנא בעלמא.** של מדיר אסור למודר ליתן בה פירות דהנאה המביאה לידי מאכל הוא ואסור: **סוס לרכוב עליו.** לילך לבית המשתה: **או טבעת ליראות בה.** בבית המשתה כדי שינהגו בו כבוד והיינו הנאה: **מיפסק ומיזל בארעיה.** שהולך דרך קרקעו לבית המשתה ומקצר דרכו: **מהו.** מי הוי הנאה המביאה לידי מאכל בכל הני או לא: **צריכא למימר.** דשרי הא ליכא הנאה כלל: **וקתני משאילו.** וש"מ דשרי: **לא לעולם.** אפי' שלא ליראות בה. ובדין הוא דלא היה צריך למיתני משאילו: **אלא איידי וכו'.** ומהא ליכא למשמע מינה: **מתני' מקום שמשכירין.** שנוהגין להשאיל כל אלו הדברים על ידי שכירות אסור למדיר להשאילו דכיון שנוהגים להשכיר מיחזי כהנאה המביאה לידי מאכל ואסור: **גמ' מכלל דרישא.** דקתני לא ישאילנו נפה וכברה הוי אע"פ שאין משכירין כלומר שאין נוהגין להשאיל בשכירות אע"ג דלא הוי הנאה גמורה דכיון שאין משכירין מאי קא מהני ליה אם זה לא ישאילנו שכנו אחר משאילו בחנם שהרי מקום שאין משכירין הוא: **מאן תנא.** דאפילו הכי אסור: **ר' אליעזר היא.** אבל סיפא דקתני מקום שמשכירין אסור דברי הכל היא דהנאה גמורה היא: **מתני' שוקל לו את שקלו.** המדיר יכול ליתן בשבילו מחצית השקל שנותנין לתרומת הלשכה ויכול לפרוע חובו ואין מהנה לו כלום (א). מדקתני פורע חובו אלמא לא מהני ליה מנכסיו דהא לא יהיב ליה בידים ממש: **גמ' אלמא אברוחי ארי בעלמא הוא.** שמבריח חובו מעליו ושרי: **מאן תנא.** דאברוחי שרי:

דברי

ר"ן

אינשי אסור במודר הנאה אבל רבנן דפליגי עליה סברי דכל היכא דלא אסר עליו אלא הנאתו כה"ג לא מקרי הנאה דכיון דמידי דלא קפדי בה אינשי הוא אין זה קרוי נהנה מחבירו. ואם תאמר דהכא משמע דבדריסת הרגל לא קפדי אינשי ומש"ה שרו רבנן ואילו בפ' חזקת הבתים (ב"ב דף נז:) אמרינן גבי אלו דברים שאין להם חזקה ואמרינן הכא בחצר של שותפין עסקינן דלהעמדה כדי לא קפדי אלמא דוקא שותפין הוא דלא קפדי הא אינשי דעלמא קפדי וכיון שכן ליתסר אפילו לרבנן. תירץ הרמב"ן ז"ל דהעמדה דאמר התם היינו להתעכב ולישב בחצר דומיא דהעמדת בהמה דתנן התם במתני' [שם.] ובכי האי גוונא הוא דאמר דדוקא שותפין לא קפדי הא אינשי דעלמא קפדי אבל הכא בדריסת הרגל בעלמא עסקינן דהיינו לעבור דרך חצרו ולא להתעכב שם ובכה"ג אפי' אינשי דעלמא דלא שותפין לא קפדי ומש"ה שרו רבנן: ולענין הלכה פסק הרמב"ן ז"ל כר' אליעזר דאמר ויתור אסור כיון דסתם לן תנא הכא כוותיה ועוד דסוגיין דפ' השותפין שנדרו (לקמן מח.) כוותיה אזלא. אבל ר"ח ז"ל כתב בפרק חזקת הבתים [גבי] אלו דברים שאין להם חזקה דלית הלכתא כרבי אליעזר וכן דעת ר"ת ז"ל: **והא מן מאכל נדר.** וכיון שכן למה יאסר: **דאמר הנאת מאכלך עלי.** דכיון שהוסיף ואמר הנאת המאכל הרי אסר על עצמו כל מה שגורם אותו וקרי ליה מאכלך משום דבגרמת הנאה שלו הוא מתוקן והוה סלקא דעתך הכי דאי לא מאי מיקרי הנאת מאכל: **ואימא שלא ילעוס חיטים ויתן על גבי מכתו.** דהנאת מאכל לא משמע אלא שלא יהנה מגוף המאכל עצמו ולאסור אפי' הנאת המאכל אמר הנאת מאכלך ואכתי לישתרי: **אמר רבא באומר הנאה המביאה לידי מאכל עלי.** איכא מאן דאמר דבכה"ג אסור בין בלעיסת חטים על גבי מכתו בין בנפה בין בכברה. ואין נוח לי דבכלל הנאה המביאה לידי מאכל לא משמע נתינת חטים לעוסין ע"ג מכתו. אלא הכי הוי פסקא דמילתא דאי נדר ממאכל אינו אסור אלא באכילה בלבד ומותר בכל דבר אחר אמר הנאת מאכלך עלי אסור באכילה ואסור ללעוס חטים על גב מכתו אבל לשאול ממנו נפה וכברה שרי אמר הנאה המביאה לידי מאכל עלי אסור באכילה ואסור לשאול נפה וכברה מיהו ללעוס חיטין וליתן על גבי מכתו שרי. כך נראה בעיני: **שק להביא עליו פירות וכו' הנאה המביאה לידי מאכל הוא.** דלא תימא לא מקריא הנאה המביאה לידי מאכל אלא לתקן המאכל בנפה וכברה אבל להביא אליו המאכל בלבד בשק וחמור שרי קמ"ל רב פפא: **צנא.** סל: **סוס לרכוב עליו וטבעת ליראות בה מיפסק ומיזל בארעיה מאי.** דמי אמרינן נהי דהקרבת המאכל אליו מקרי הנאה המביאה לידי מאכל אפי' הכי להקריב עצמו למאכל כמפסק ומיזל בארעיה כדי שיהיה שם מהרה לאו הנאה המביאה לידי מאכל היא דשאני התם שעשה במאכל עצמו וכן נמי סוס לרכוב עליו (ב)ליראות בה כדי שיראה כאדם חשוב כשירכוב על סוס ותהא טבעת על ידו ובשביל זה יתנו לו מנה יפה כי האי גוונא גרמא בעלמא הוא: **אילימא שלא ליראות בהן צריכא למימר.** דשרי במודר מאכל כיון דאין משכירין כיוצא בהן פשיטא אלא לאו אפילו ליראות בהן וקתני משאילו אלמא גרמא דמאכל שרי. וכל הני דבעי רב פפא גרמא בעלמא נינהו: **איידי דקתני רישא לא ישאילנו.** לאשמועינן דנפה וכברה כלים שעושין בהם אוכל נפש הן וכמו שפירשתי במשנתנו תנא סיפא משאילו: **ולענין הלכה** בעיא דרב פפא לא איפשיטא הלכך נקטינן בה לחומרא: **מתני' מקום שמשכירין כיוצא בהן אסור.** אפי' במודר מאכל דהאי מודר מאכל דמתני' הא מוקמת ליה בגמרא באומר הנאה המביאה לידי מאכל עלי והני כיון דרגילין להשכירן וזה משאילו בלא שכר הנאה המביאה לידי מאכל היא שהרי בדמי השכירות שמחל לו יקח מאכל: **גמ' מכלל דרישא.** דהיינו לא ישאילנו נפה וכברה אף על פי שאין משכירין דמאי דשרי בחלוק וטלית נזמים וטבעות אסרינן בנפה וכברה: **מתני' שוקל לו את שקלו.** המדיר למודר וכן פורע לו חובו. ובגמרא מפרש טעמא: **ומחזיר לו אבידתו.** דלא מידי יהיב ליה אלא מידעם דנפשיה קמהדר ליה: **מקום שנוטלים עליה שכר.** דהיינו אם היה מחזיר בטל מן הסלע דבכי האי גוונא מחייב בעל אבידה ליתן לו שכר כדאיתא באלו מציאות (ב"מ דף ל:): **תפול הנאה להקדש.** אם אין מחזיר רוצה לקבל השכר יתננו מודר להקדש שאילו היה מוחל לו מדיר נמצא מהנהו: **גמ' אלמא אברוחי ארי בעלמא הוא ושרי.** אשוקל לו שקלו ופורע לו חובו קאי דלהכי שרי משום דלאו מידי יהיב ליה אלא שמסלק המלוה מעליו. ומש"ה נמי שוקל לו שקלו דהא לא מהני דבלאו הכי יש לו חלק בקרבנות צבור כדתנן (כתובות קח. ב"מ נח.) תורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות מאי אמרת הא קא מהני ליה דפרע חובו אברוחי ארי הוא ושרי: **אמר ר' הושעיא הא מני חנן היא.** דס"ל [כתובות קז:] שהמפרנס אשת חבירו שפורע לו חוב מזונותיה הניח מעותיו על קרן הצבי משום דלא חשיב מהני אלא מבריח ארי בעלמא:

אפי'

מסורת הש"ס

א) [לעיל לב: ושם נסמן], ב) כתובות קז:, ג) [ב"ק נח. ב"ב נג.], ד) [כתובות קח. ע"ש], ה) [נ"ל וטבעת ליראות], ו) נ"ל והמדיר.

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שוקל וכו' כלום הס"ד ואח"כ נ"ל פיסקא גמ' ואח"כ מ"ה מדקתני וכו' בידים ממש אלמא כנ"ל והד"א:

◆

תוספות

אימא שלא ילעוס חיטין. משום הנאת מאכל לעיסתן ואפי' מחטין של מדיר עצמו: **וטבעת להראות בו.** כאדם עשיר בבית המשתה וע"י כך יתנו לו מנה יפה: **מאן תנא אמר רבא ר"א היא.** וא"ת תנן חדא דתנא ברישא ר"א וי"ל דמכח הך דהכא מדקדק לעיל דאתי כר"א דאי לאו האי הוה מוקמינן ליה בחצר ודכ"ע ולכך מדקדק הכא מסיפא:

עין משפט נר מצוה

ב א ב ג ד ה מיי' פ"ו מהל' נדרים הל' ב סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכא סעיף א:

ג ו ז מיי' פ"ו שם הל"ד ופ"ז הל' א סמג שם טור ש"ע שם סעי' ב ג:

◆

פירוש הרא"ש

והא מן מאכל נדר. דמשמע דוקא אוכל נפש: **אימא שלא ילעוס חיטין על מכתו.** דרפואה למכה היא כדתנן בפרק [שני דפסחים] (ד' לט:) לא ילעוס אדם חטים ויתן על גבי מכתו מפני שהם מחמיצות דהנאת מאכלך משמע שהוא הנאה מגוף המאכל בלא אכילה: **הנאה המביאה לידי מאכל עלי.** היינו תקון או דבר שיכול לקנות בו מאכל: **שק להביא בו פירות כו'.** דלא תימא דוקא תקון מאכל קמ"ל דהך נמי מקרי הנאה המביאה לידי מאכל: **סוס לרכוב עליו.** לבית המשתה: **וטבעת ליראות בה.** כדי שיכבדוהו להוסיף לו מנות: **מיפסק ומיזל בארעיה.** לקצר דרכו לילך לבית המשתה: **ואיידי דתנא רישא לא ישאילנו.** דלא תימא דוקא שפוד וקדרה: **מתני' מקום שמשכירין כיוצא בהן אסור.** דכיון דדרך להשכיר כיוצא בזה והוא מוחל לו השכירות באותן הדמים הוא יכול לקנות אוכל נפש והוא הדירו מהנאה המביאה לידי מאכל: **גמ' מכלל דרישא אע"פ שאין משכירין.** כלים שעושין בהם אוכל נפש למודר ממנו [מאכל]: **מתני' שוקל לו שקלו.** מחצית השקל חייב כל אחד מישראל בכל שנה לצורך קרבנות ציבור (ו)והמודר יכול לשקלו בשבילו דמצוה בעלמא הוא דעבד ואין דינו כפורע שאר חובותיו: **ופורע חובו.** בגמרא מפרש לה: **ומחזיר לו אבידתו.** בגמרא מפרש לה: **תפול הנאה להקדש.** שאין יכול לעכבו שאז היה נהנה ממנו וצריך ליתנו להקדש לפי שאסר עליו הנאתו כהקדש הלכך כל הנאה הבאה לידו ממנו הקדש הוא ולא אתי להוליכה לים המלח דלאו כל כמיניה להפסיד להקדש והיינו דדייק מהכא בגמרא דיש מעילה בקונמות: **גמ' אלמא אברוחי ארי בעלמא הוא.** הפורע חובו של חבירו חשוב כמבריח ארי מעדר חבירו שאינו חייב ליתן לו על זה שכר כדאיתא בפרק הכונס צאן לדיר (ב"ק נח.) פורע חובו נמי אינו חייב לשלם ומחיל לו דאי לא נמצא מהנהו: